

Östergötland
Finspongås län
Risinge
17/11/1934

1.

4227

Vårsåden. född 1865

Hj. Andersson
Hr. Oskar Andersson

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Uppre i skogsbygden vid Härad-
torp tog vårarbetet sin början senare än
nere i socknen. Av vårsåd odlades havre
och korn och lite åker. Blandsåd hade
di inte. Inga undskepliga bruk föredogs
i samband med säningsarbetet.

4227

Arbete mellan värderna och
körsörden.

När en hade slutet värtningen,
var det te kugge pennier o kåre de
Ginspong. Eller också tog en ärbark
o sålde de storköping. Ibland
brände en också djure o sålde.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2

3.
4227

Barktagning.

De första åren vi var vid Hög-
torp (det var fr. 1873 - 1880), tog vi
av bark och ködde de Norrköping^x o
sålde de garverierna. Det var mest
granbark men också lite björkbark.
En fick 9 kr. ressen. Men det var inte stora
kalrysser utan små barkrysser, som det
gick ungefär 6 tunner i.

När en tagit av barken, fick den
lov torke. Sen bröt en sönder den med
en linbräde. Kom inget regn på den utan
den blev bra torr, blev den vit på
insidan. Regne' det på den, blev den
röd o så ville di inte betala så bra
för den. Det var garvarna, som köpte

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

x Det var
3 mil till
Norrköping.

4
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

barken o var di "sugne på bark",
kunne di komme ut o møte en ända
vid Bäckasög (1/2 km ifrån stan).

En o annan reys björkbark
ville di också ha, men den gick inte
te byta sönder i e linbrake utan den
gick en hugga sönder. För björkbarken
gick en 12 kr. reysen, men det var i alle
fall sämre betalt, för det var mycket
mycket arbete med den än med granbark-
ken.

Så en buren fick bömma
o torpca ta bark på kalkhugga
o sälje te Norrköping. Annars fick
di inte ta bark, så var det skogsog på
kalkhugga, så kunne di ingen bark få
sälje. Men så var det två torpere, som

gjorde slut på barkköret. Det var
Svendviborn o härsörgekrogern (och
var gästgivargård på den tin.). Di
kade hästen di där både o så engång,
när di var inne i stan med bark, så
di sejfulle o kände köpp med Ekman.
Kusken hans ville inte säga som det
var, för han ville inte göra bönnas rätt
ille. Men te slut var han tvungen
se fram med ek. Både två blev ner-
kallade se bruket o oppragde te flykt.
Di bad om nåd o fick släppe. Men
sen nåde ai gjorde di om det som
o så blev det förbud se ta bark o
köre se Warköping o sälje. O sen fick
en bølge med pikantialet.

* Brukspatron Ekman, som äger Ringron.

6.
4227

Pinnhuggning

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

På den tiden högg di och två pinner
o körde de till norra o Solarp. Där
hade di dom de elde i torva med.
Det hände de valverket. De till norra körde
en på somra. Det var en halv mil ut de
Landsvägen o sen två mil. Ett tag fick
en 60 öre ryssen för huggning o
1,90 för körning de till norra. En hade
två ryssen efter ett par ölar.

Bark kenne en köre ett par gånger
i vecka, men pinner körde en 3 gånger.
O där fick en lov åke kl. 70 på kvällen.
Så körde en ändå de till norra eller de
Peltängsbacken vid sjön Omhängen.
Där beffe en. Sen oca hade åke, fast

7.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

satte en o äkte hele natta, tills en
kom ner de Finnpang vid 5-6-tiden
på morron. Där fick en då bete igen,
tills det kom nänn o tog emot penna.
Sen åkte en tebakars o kom hem fram
på eftermiddan. Dan efter var en
så ota o högg ett par rysser pennor.
Nå det var gjort, gick en hem efter
ota o läste oyr. Det var beling
de kugge ett par rysser pennor o
lässe oyr dom. Sen valle en ota
en skend, så di fick äte och sen
var det de åke igen vid 10-tiden på
kvällen.

På vintern köide vi penna
de Isborn o då köide vi var dag eller
alminstone fem dage i vecka. Det

8.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

var när en hade slutet kort kol, som
en fick köra pinner eller pinna
björkved, om di hade när. Torst di
böje med pinna, hade di så
mycke 'pinner, som di hade late
klugge opp o kort ihop i store
löser. Men det var nästan omöjligt
te köra di där pinna. Dunge som
sten var di o så hade di gjale ihop
i store buter. Men en var nästan
bringdes te köre, forsk det var så
usdelt betalt, så en gjante inget
Längre fram tog vi kop med
de plorke ihop grene på kasta i store
køge. Sen högg en så fort en kårde.
En gick o högg o en annan kårde. Det
gick bättre, for di pinna var torre

9.
4227

o lätte. På vintern, när sjöarna bar,
fick en köre prinnale Dalarn. Jag
minns inte riktigt vad en fick för
både) huggning o körning, men
jag tror det var 4 kr. reysen.

Björkvedsköret var inte
stort bättre. Det var sanna där
store skogsbjörker, som slog borte i
kolvedshugga o som de kunde lake
hugga opp de prinnale ved. Det var
orkrå uselt betalt, så en körde
inte mer än en var bringder de.
Men en fick lov köre i "vårne"
i varare.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

TjärbränningLUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10

Sen en inte längre fick ta bark
 o om en inte hade pennar de köre, så
 bröt en fyrstubbar o brände gjäre.
 Det var när en hade slutet varningar
 o till en bärje med köet. På den tid
 hade di inge stubbrytare utan en fick
 byta opp stubba för hand. Förste
 ätt bröt vi inge stubbar, för
 det fanns gamle, store taller, som
 hade blåst ikull i sidera o det
 var tyre i rotvalva o långt opp
 i samma föresten.

En högg tyret ungeför fotslängt
 sen det var bygget, fick det kov
 reuses. Det gick så till, att en högg

11.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

bort sleder o röde o sant. Flekera högg
en bort, för att elden inte skulle kren-
ne hugga tag i dom, för då kenne
lyret brinna oyr istället för de kales.
Di daga då jag var hemma från
skolan o på eftermiddaga när jag
kom hem di andre daga gick jag gå-
nt o rensa tjärdyre. Sen det var
renset, la' en opp'ed i gloder, så
det gick torke.

Vad sen själve tjärbränninga
beträffer, så gläde en först en
gropp. Hemme hade vi na så stor,
så det gick i 9 samner lyre. Den var
alldels reent o vid opp'ering.
Allt botten smalna' den så att den
blev till ett iudet.

Järgruppen måste ligga högt,
sy från botten leder en stock, som
en barst ett hål igenom. Den tjänas
som utlopp för järnan. I övre änden
på stocken högg en ett stort dratt-
formigt hål på översidan. Det tjäna-
de till att uppsamla järnan o-
gick ned till borrhålet genom doc-
ken. Den ihåliga stocken leder ut i
det fria. Under den ställdes ett
sänkar för att uppsamla järnan i
sitt hål i utändan på levstocken
gjorde en tre pluggar. Den som an-
vändes först är alldeles tät. De båda
andra har i nerkanten en skara, så
att röret inte blir för stort. Har en
för stort hål, dras elden ner o

bränner opp gården.

Hela gropan beklådes invändigt med granbark med insidan uppåt. Bli det när spricke, för det tätes med ler, för det måste vare alldeles tätt.

Då gropan är färdig, ställer man ner tyret. En del lägger tyret i gropan, men då ruiner ute gården så lätt. Därför ställde vi det alltid rätt upp o ned. En plockar tyret så tätt en kan, tills milan blir färdig. Man lägger opp den ett bra stycke ovanför marken. Sen borrar man milda o lägger på torv. Slybb är inte bra, för då ruiner det ner i gräset, o så flyter inte den bra. Alla överst

har en lagf torr ved ogravat spanas
 oft tända i. Oppe i milans topp
 lännas ett hål, ungefär 1 aln i om-
 krets.

När allt är klart, tändes man
 milan. Efter hand täcker en till
 hålet opp på milan, så att det
 inte får laga, sy då brinner gjäran
 opp. För det är bara utå käftan,
 som gjäran ska 'pressas fram ur
 veden undan för undan. Men en får
 inte heller locke till alldeles, för
 så stocknar det. Löken går ut emel-
 lan torvarna, så en behöver inte
 ha särskilda rökhål som på en kol-
 mila. En får lov vara vid mila
 hela sin den brinner o si till den.

En har eld i mila alike länge allt
efter storleken o allefter som en
där på dom till. För låt dom
brinna 3-4 dagar. Brinner det
sakta, blii tjäran, spis o tunn,
men gör det för fort, blii den
svart o tjock.

För det mest blev det nog
så där en tre hundra kanner utsk
sant där bränn. För fick mycket
ljäre ur dom, för kan var roga bå
när kan högg o brände.

Tjäran fick en lov lämne se
Tremong. Det var benkopatron Ek-
man, som rådde om det på den tin. Förste
året fick vi 25 öre kanna. Äret därpå
märke' di det se 20 öre o tredje

16
1227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

ärl gav di bare 15 öre kanna. Då
di var det också omöjligt te hålla
på med. Di satte ner'et så, därför
att det bärje på o bli mangl,
som brände gjäre istället för te lug-
ge penner o köie, för då fick oca
gå stille på skogen. De båda fröta
även brände vi tre beavin gjäre,
men det tredje bare två. Vi hade ju
tyre luggen där dom, annars hade
di kanske inte brant det en gång.

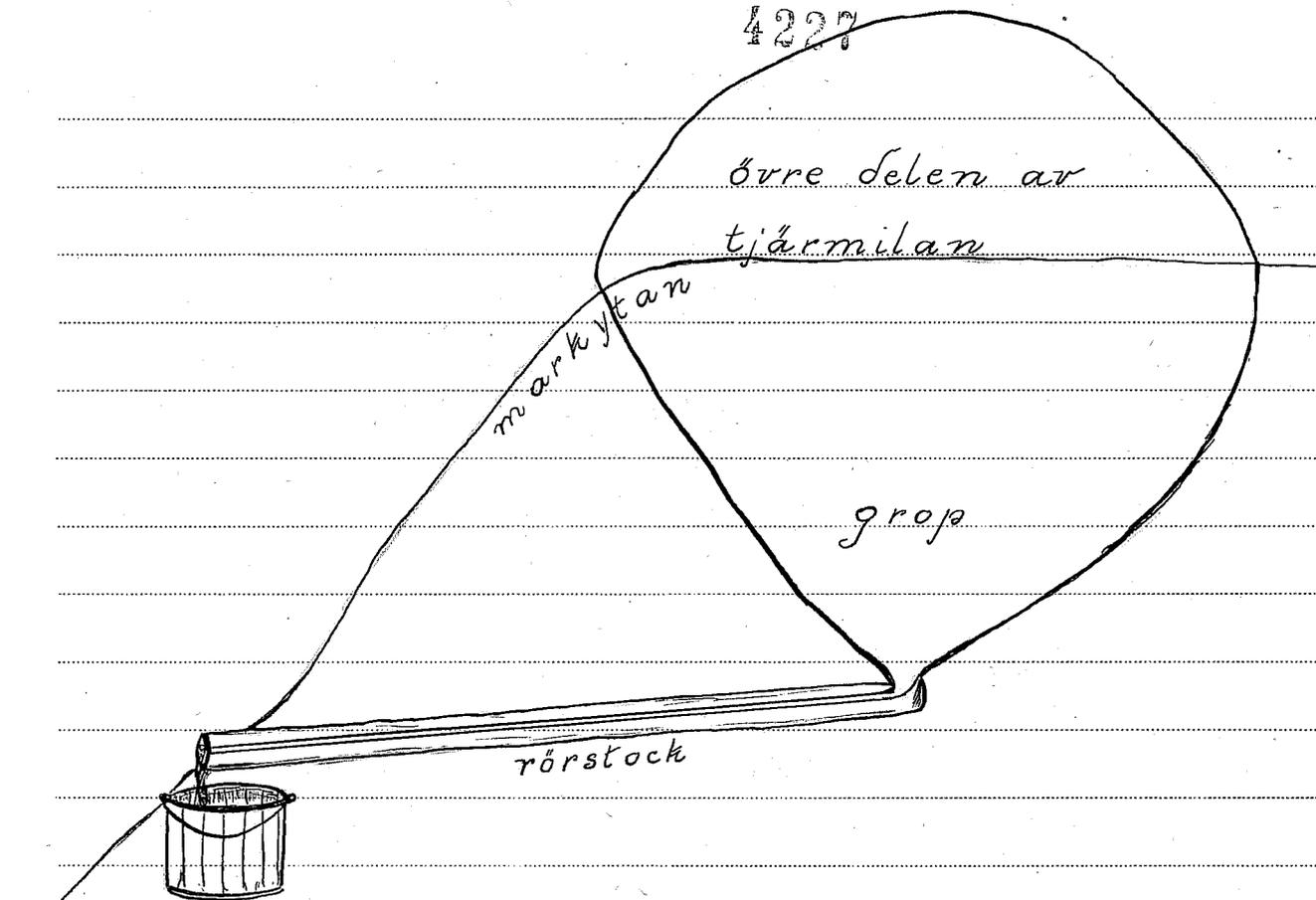
Då en kom ner te Fungöby med
djära, fick en tunna in tunnen. När
di hade ligge stille ett tag, prové di
djära, om det var nåt, vatten i na.
Här vatten bli det, även om det inte
regner.

17

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Schematisk bild av tjärmila

Bäst var det med barken, då
en fick 9 kr. ressen, för då fick en 18 kr.
för en stadsresa. Det blev det lite de
köpa såd de bröd för. Det var det
viktigaste på den din. Eljölke hade
en pi från bara o lite smår orka.

En håll på med bark eller
pinne eller tjärbränning, så det
blev lagom de börje med köst.

19.
4227

Slätterarbete.

Den brukade åkerarealen var för det mesta liten vid alle dagar där oppe i skoga. Vid Höglarp var det väl inte mer än en 4-5 tunnland odlad jord. Både ungefär ett tunnland uti det var gräsvel. På det mesta kö't fick en ta på ett par, som var flere bedlige tunnland stort. Det var mest bue starr, som väste där o den fick en gå på gungoallen o ta reda på. Vi hade fyre lader där ute vid köret, o i dom var vi vi kö't. En bue ^{så där} ungefär en tre vecker efter midsummen o en hade göre tre vecker te bärge et. Det berodde ju fristår mycket

20.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

på hvardant vädet blev.

Ibland hade vi slättergång
o då gick det lite fortare, men det hade vi
inte jämt. Om det blev mycket vatten,
sen en hade släp på köret, keimne det
kände, att gräset la' å. Det gjorde
det ett år för oss. Vi hade haft slätter-
gång det året o släp å allihop på
en gång. Ute på gringflyna la' det
inte ut, för där höjde sig på vatten,
alldeles som vattenet seg. Uten vid
kanda, där vann på vatten o där
höjde sig ut vatten utan där bar
det i ög med allihop. Were i år på
karet) var det kuvet o moras o där
la' sig det meste gräset, så där gick vi
sag i ek. Uten en del la' på å grava ut för.

21.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

Ute på flyna tarke vi hölt
för jännan o vil lanna, när en
känne det. Uten ibland rann det
vatten där o en fick en dra opp
et på land. Det var ju skog där,
men en fick röje i sockplåster de
dra opp hö't på. Somt höide vi
hem o dorke där.

Var en hade släp, räpse' en
ihop griset i skiojer ute på gung-
flyna, så det blev lite jorke. Då
det sen var tart, bar en in' et i ladera
direkt. Vi ore' ihop fine björker de
vejer. Så gjorde en en hank o e björk-
veje o satte fast i lilländan på veja,
som en skulle bäre med. I andra sidan
på veja satte en fast en kvartsläng

22.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

pinne se ka o den i.

När en sen var kommen så långt,
så en skulle bäre in hö't, så räpse'
en eller två o två bar. Räpsera
räpse ihop hö't i skåniga o drag
och ihop'et i "gänne" med räpsera,
för då hängde det med bättre. Så la'
di "gänne" efter "gänne" i veja,
sick e "byla" var färdig. Då tog den
ene tag i skoran på veja o den andre
i pinnen på hanken o drag ihop
byla. Sen hjälpte räpsen den andre
så få opp na på ryggen.

Under slätteren gick en oxe
kl. 3 om morna o slog till det blev
idagget. Så gick en hem o åt frukost.
Sen börje en på o bäre in hö', om en

23.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

hade nått torrt. Annars håll en på o slog
längre. elled se både vi hö kunne en ute
hålle på längre än te nalkrämnen
kom i 'et, o det blev rätt smut på
kärva, eftersom det var vatten under.
En kunne hålle på te kl. 8 om kvällen
o ibland om det var riktigt torrt
eller blåste bra, lite längre.

Glött, som vi fick på baksidan
av kärret, bar vi inte in i laderna, utan
det köide vi hem på en gång. Det
andre köide en ut hem förän på vin-
tern. Det blev åtminstone ett par
lars i var lade.

Den hade vi ett kärre nere vid
Sourbjön, men det var inte så stort, så
det tog en på samma gång som en slog

24.
4227

i sjön. I sjön tog vi så mycket förr
vi kunne, men det var så tunn med
fräken, så det blev inte mycket. Men
är sjön alldeles igenom med fräken,
så nu slår vi inte häret längre, utan
det är utlagt till skogen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24

25.

4227

LövhackningLUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

När en hade slute med hått, fick
en bärje kacke löv. Det var mest björk-
löv men tillte en när asp eller när
sård (rålj), så dog endom med. En del
skogsbjörker och hängbjörker o det
löbet ik kora bra. Di åt asp, så det
var bare lite å di grövste stubb-
änna, korar. Om det fanns björker i
kalkägga, så fick en ta dom o kacke
löv å. Vi kacke lövet på ny, för då skul-
le det stå sej bättre. I de fleste fäl
bruke' vi kacke ett par hundra fog.
På' kora o fära o ota fick löv. När
en inte köide med ota, repte vi asplöv
åt dom. Et kora repte en inte, när en

node lów ude hængfjærkes, for det ál
 di ánda. Amars brúke 'en ta mi nára
 káver om kválle o rege ekk ámbár
 út var þó.

En fick hálle þá længe o hæke
 lów. Þio þjó var befrigt. Þar fálle
 o gínde boldning "gálle" se hænge
 off lówet i. Gálle gínde en þá átt
 en valde út tvá þóv, som slog þá
 lagom avstand frá varandri. Þer
 klóv en e gran i tvá halver. Þá den
 ene síá þá halvera högg en in kake
 o sen reste en opp dom mot de báde
 trænna o band fast dom dár mest
 vejer. I kaken satte en sen in runde
 brúnne, som en fick speise se lite i star-
 unna, så átt di gick in i kaka.

27.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

27

Var en kare gjort gällan iordning
o lagt in friske slänga, la' en löv
kärva på den. En fäste två lövskäver
emot varandra o högg ihop dom i var-
andra i stråna o hängde dom så
över slänga. Sen la' en på e ny brunne
o forfalle likedant. Var en som så
höjt opp, att en inte kunne räkne med
både hära, tog en e släng med
en liten utstående gren eller med en
iboredes penne eller med en spik
islagen i tilländan. Med den togen
kärva vid bandet o räckte oppkom-
te den som slog opp på gällan o la'
in kärva. Vi bruke gode gälla så där
en 3-4 meter höge.

Det var inte alls löv som en

28
4227

hängde opp i galler. Det meste känd
en hem, när det var nyhacket o
torke hemma.

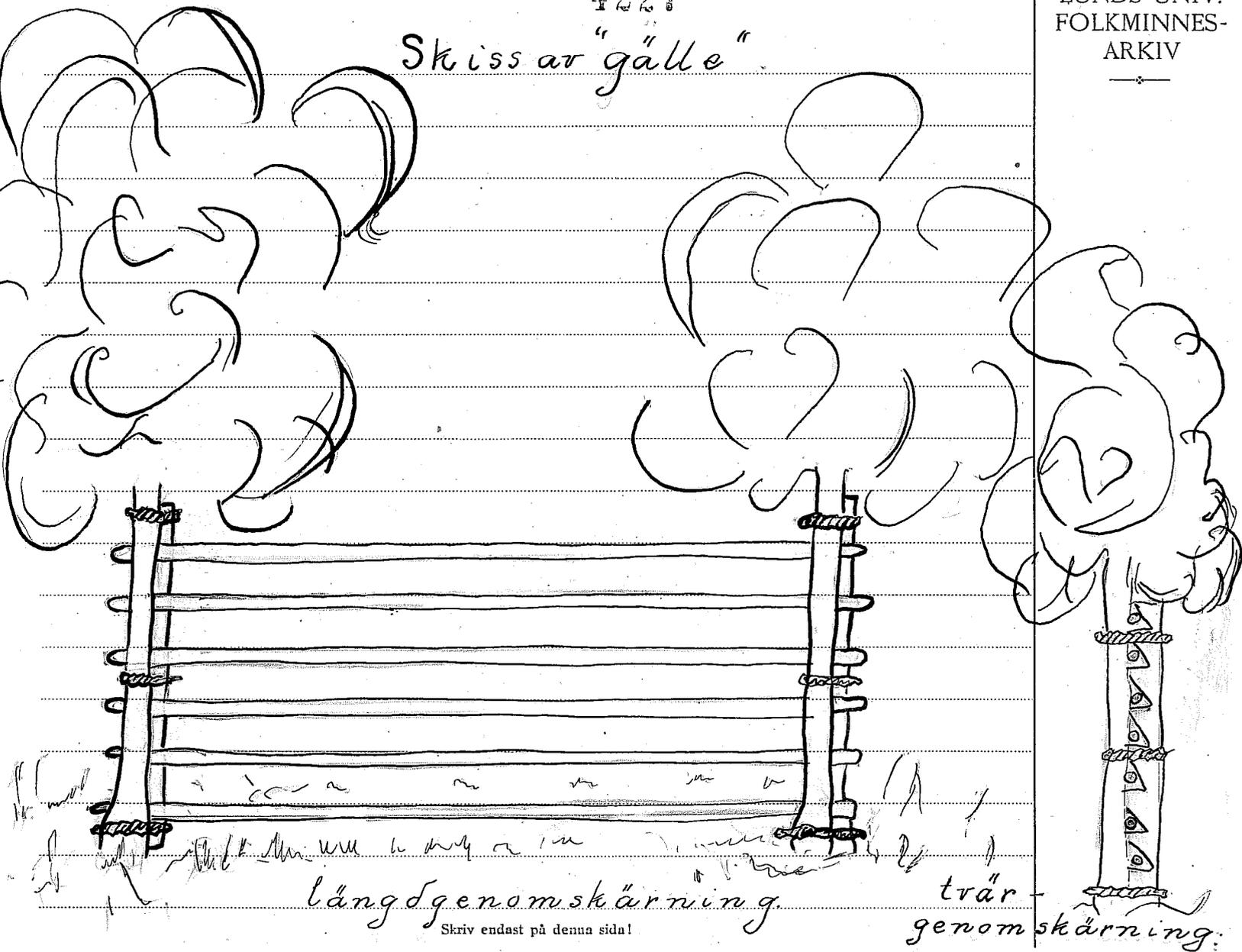
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28

29.
4227

Skiss av "gälle"

29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skriv endast på denna sida!

30.

4227

Kolning

Kolningen fälles på eftervintern
 o' tidigt på våren, för sådden. Den
 skulle fällas på nedan, för om en faller
 på ngr, vill den inte torke så fort. Fäller
 en på nedan, slår insekterna sej på
 den o' äter sej genom barken o' är i brått.
 Den slår harkspetta sej på o' hugger
 sönder barken, som då faller av.
 Den torken skogen lätt.

När en högg kolved, barken
 en bare e "kane" på vardere sida utå
 läst, så långt öpp en räckte. Bland
 var en två som högg på samma
 träd o' då högg en på var si side o'
 barken var si kane.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

30

31.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

Men det var inte alle, som
fällde kolveden i vedan, utan bara
när det blåste. Men råbe' det se vare
i ryg, så fick di rå o tungkolved.
När en rå hade fällt kolveden
fick den ligga i grenar o torke. Det
var bare sånt som slog i karia som
en fick lov hugge färdigh o köra där
på vintern. Den köide en fram se kol-
bottna o la' med eller utan mellan
lägg på olybbrengrin där en höjd
där ungefär 6 kvarte. Resten reste en
sen opp i vinnan mot det som låg
på ryggen. Det en högg o köide ihop på
det sättet, blev inte på långt när så
bra kolved som det en hade låg fällt
på riset.

32.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

32

Utom på sommern när en
kunde slude lövhacket, fick en gå
te skogen o bärje på o hugge kolved.
En dag då o då fick en ji vätte
ernella med te köre ut darna på
skäret. Ute i rasen fick en jiocksa
da när dag te, kanske med en köll
på o hadde löv. Ute annars var
det fridit mest te kölls på kol-
hugga o hugge ojn kolven.
Skogen hadde en ji fältt
jout på vintern o varin o nu var
det bare te körote o hugge å i la-
gorn längder ($4\frac{1}{2}$ aln.) o sen lagge
opp i en i klipp. Det fick en hallo
på med mest te framgenom. En
fick ji bare hemma nära dage allti-

33.

4227

bländ o mejs havg o plocke potatis.
 Allen det var snart gjort o sen fick
 en ge sej debakens de skogen igen.

I slutet på september o sen
 fram i oktober börje en köre in kol-
 vren. Innan en tog kop med det, var
 en ji lörenska te skotte ut kolbotten.
 Det var en beding for en karl de skotte
 ut en kolbotten på en dag. Wai det var
 gjort, fick en börje köre. Allen det var
 sållan en hade all kolvren opphuggen,
 utan en det fick hugga mer di andre
 köide. Hemme köide vi ibland mer
 två vagnar. Jag köide mer oca o
 bytte bare om vagnar. Kar var på
 botten o reste in o brormin var i
 skogen o hjälpte mej laise o köre ut.

34
1227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Emella lassa fick han hugge kolved.
När en reste in e mile, börje
en med te gøre i ordning en stor stork,
som di kalle för pipstorken. I den
högg en in tre hål på samme höjd
men på olika städer uti storken. Sen
görde en i ordning tre stäver, som
passo in i hålen. Med hjälp uti
stävorna reste en så storken, så att
den kom te hänge i luften med när-
ändan så där en 7-8 tum över
marken. För te hålla stötterna kvar, slog
en ner en pennne framför var stötte.
I pipstorken högg en också in tre,
ungefär alnslånga pinner, som skulle
bitte i pipan. En satte dom, så att det
blev som en yttre omhöl emella dom.

35
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

35

På di både pinnar la' en sen e tvärslä
o sen rest en in din kolved mot pin-
narna o tvärslan, som låg på dom.
Det blev själve pipa.

Aurke gjorde inte på samma sätt
utan höll ner sine kolvedskubbe i
en rundel, lagom stor de pipe. Dyr
där fick di då lov te ha en järning
inuti, så inte pipa gick ihop eller
okra kaur di fast'et mer vejer, så
att det blev när stadighet. "Det är
många modi på naser," som di plär
säga.

När pipstorken väl var färdig, res-
te en in kolved rundikring. Lilla mila
blev så stor, som en ville ha na. Ji hade
dom 12-14 januar i omkrut. En del gjorde

Dom större, ända de 18 jannar, men det
bli aldrig kol us e råslas mile i för-
hållande de storleken.

Den själve inresningen var gorder,
jämnhög en mila o kulle'na. Där
en reste vi kolven, kaste en unna
örökige biter o grener o runt där o det
använde en sen de kulle mila med.
Vi kögg å kolverskubba på mitten
de kullever, men det fanns andra,
som kögg å'en på bå ställen de
kulle med. Först hade en korta biter
o stälde runt peja o sen reste en
längre kubben på led emot dom. Utåt
"bussara" hade en orkoi korta biter.

Där mila var kullever, äste
en ut slöbbet från ringen, som rasat

37.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

37

in, så att en hade ett fritt rum på
1/2 aln mellan mila o skybbringen.
Den det var gjort, börjs en "småvee"
mila. Småvee'n är halverad ungefär i
groolek som staver o den reste en emot
mila. En ställde småvee'n med star-
anna ner mot skybbringen o med lill-
anna litede emot milbeasta. Små-
vedskubbar ställdes med ungefär 3
tum mellanrum.

Så mila var pulleder o små-
veder, börjs en på o barre'na. De det
användes granbarr o en högg å bar-
grendoppa med barr på. Vi fällde
granen o kacke å barret. Men annars
kunne en orkså låte granen stå o
kote ner barret, så högt opp som en räckte.

38.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

38

Med barningen började en nere vid mar-
ken o barningen för undan öppnat.
Ovar pipa la' vi barning särskilt, så
att en kunde ta där det för sej, när
en skulle fylla mila.

När en hade slut med barninga,
var det te ta hop med skybninga.
Först skybbe 'en kullen, för då var
skybningen högst, så den räckte bäst
opp. Sen började en nere vid marken.
När en kom opp så långt som 2 aln
under bröstet, la' en på "blocka."
Det var ungefär 4 alner länge, kluren
biter, som en högg hål i. I håla
satte en in stänger o sen ställde en
stängerna ner i marken med blocka
med milvägga. Blocka gick inte ihop,

39.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

39

utan en la' sen andre biter emellan
de alike blocka. Det var för att en
skulle få slyppet te bli kvar i bras-
tera. Sen blocka var pålagde,
slybbe en färdigt.

I de fleste fall tände en mila,
så snart en hade slutet slybbe' va.
Kanske inte samma dag men så
snart en hann med.

Tändningen liegick så att
en släppte ner ett halft säll kol
i pipa. Sen glöds ' en ett säll kol
oppe på mila & släppte ner i pipa
oväntat di andre. Sen hällde en
ner mer kol på di som var glöd-
gade. Hade en inte kol, kunne en
ta för med. Fram på kvällen

40.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

40

samme dag fyllde en hele pipa
med kol. Hade en inte tillräckligt
med kol, kunne en ta tau grävdes,
söderhuggen ruggför som vanlig
spiselved. Ilden det var bättre med
kol. Kolen glödgades sen undan
för undan heppät, tills elden kom
bopp i kullen. Tille inte elden gå
upp av sej själ, slacks en massa
kal i slöbbet opper i kullen. Så
snart en hade fyllt pipa, la 'en
över ett par klyfter. Så dom la 'en
så barr o öste slöbb över. Det fick
en gäle ochoi med kola glödgas, för
annars skulle elden bare ha dragis
opp.

När en så hade eld i mila, börja

41.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

41

en o kale kullen. Det gick de på så
sätt, att en stack höll oppre på kullen.
Men en fick också lov de ha fok-
gluggel, som en tog opp nere vid backen
med spaden. Det var för att elden
skulle bli kvar där nere också, så
att mila inte skulle bli kall.

För om ho blev kall, ville det
sen inte gå bra utan slog också.

Oppre på kullen höll en på
o stack opp rökhal ända till mi-
la var färdigkolede. Det syntes på
röken. När en först stack opp, var
röken märker, men när det blev
färdigkolet, var den blå. Då slog
en igen dom rökhal o stack opp nye
längre ner o drog så elden neråt. Under

42.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

42

Tiden fick en alltbland lov ta bort
stycket över pipa o fylla. Ibland
sag en efter det två gånger om dan.
Andre gånger hade en spunkfyller
o då kände en på dom, om det be-
hövde fyller eller ej. Det kändes,
när en slog på fyllen med klubba.
För det messe hade en i början nå
klyfter. legges över pipa. Di var
så länge, så di låg ut över kullen.

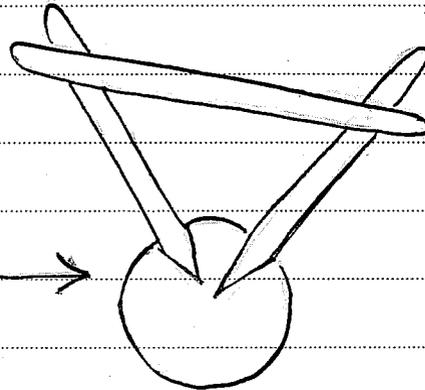
Om en inte sag efter o fyllde
ordentligt, så brann det redan o
slapp ner. Det var med ved som
en fyllde i pipa. Ibland kunde
ellen gnie ut på sidan o brinna,
så en fick ta hål o lägga in sid-
fylla.

43.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

43

Pipstocken
upphängd

Pipan i
genomskäring

Skriv endast på denna sida!

44.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

44

I båjan låg vi två vid mlla.
När jag kom hem från skolan fram på
eftermiddagen, gick jag frist vattne
ota o ge dom åre o så när det var
nervörkt, var det te kulle sej
iväg de kalkoja i skogen med mat
de fjar o brarmin. Men det berodde
på stygornas min, som aldrig gick
ådet ordning för än det var klypt
nervörkt. När jag så kom te mlla,
gick en utå kaha hem, ibland fjar,
ibland min bror. Sen gick jag vare
kvar i koja över natta o hjälper
dom lyse. Skulle jag sen läse nått på
littera, så gick jag gåk det i koja. En hade
ju gått om tyre, bare te lägga på i hånden.
så en rög på vad en behöorde.

45.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

45

När allding gick bra, sov en i
koja, men ibland kenne dit beune
väl, som en fick lov opp o släpke.
Ibland kenne di okrä' gräte fyll,
så en fick opp o fülle. När en är
vaner vid et, vakner allt i varare,
tänder ett bloss o går opp på mila.
Då oppe på kullen bruke en ha
e klubbe o e kärke slänes. En tog
klubba o kärke framför sej med
den. Annars kenne en blijme ner
i mila. En kärke som hette Jon i
Jonsberg kom i mila o blev opp-
bränder. Han var redan koberer, när
di fick där en. Det var annars en okro-
lige kurre.

En annan gång kände det, att e

#627
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

46

mile klöo sej e natt. Kalern var pi
ensam o kenne ingenting görentan
fick springe ner de slårskoer efter
hjälp. Men när di kom fram, var
mila redan oppbrunnen.

Ibland kunde det pi vare
lite kusligt i skogen. Jag har hört
tales om en kale, som låg i skogen
o kale. Så kom skogsjungfrun de ho-
nom e natt o glänte på döra o fråga
va' han hette. Han soare' då, att
han hette "själver". När skogsjung-
frun så vände sej om o gick, tog
kalern en eldbrand o kaste den
i ändan på na. Då mang ho ut i
skogen o skrek: "Själver! Har bränt
mig." De andre, som hörde de skogs-

47.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

47

junfruens följe, svare, så: "Har
du själven bränt dej, så var du
själven ha'et."

Så hände det väl ibland, att
kolera gick o gkrände varandra.
En gång dog ett par, som var arge på
en kolere, o klädde ut sej te frem-
dimmes. Di gick te honom mitt i
skogen, ledde honom in i skogen o
band fast armarna på ryggen vid en
stake, så att han hade ett fastligt
göre te da sej in skogen. Uten jag
minns uti vad han hette o inte heller
vilka di andre var.

För oss var det ju aldrig så far-
ligt, för vi var alltid två tillsammans.
O di fleste kvällen kom skogs-

48.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

48

Torpepojken bort te oss. Di hade sitt
kalhugg och icke väst, så det
var inte långt emellan. Ibland hände
det också, att vi gick te dom, men för
det mesta var det di, som kom te
oss. Det lyckte en var roligt, för var
länge. En präst o berättade historier.
Hade en väst de berättade, var det te
vitte på to lunge lite för varandra.
För sydde för det mesta handskar,
när han var med i koja om kvällen.
Ibland så skogsorpepojken kom
bort te oss, brukte vi reva potatis
o baka råriven potatispannkake
(raggmunk). Det var ju potatis det
också, men det var i alle fall lite
omkyt, för en gick mest potatis. Skogs-

49.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

49

largepojken var galne efter potatispan-
kake. För det mesta var det orkan di
som skale o rev potatis o jag som bake.

En kall på o kold allike länge.

Ti kold milera i tre vecker. För tycke,
att det blev bättre med kal, var en
kold som långsamt. Ilen det fanns
andre, som kold fortere o mente, att
det var bäst. Synnerhet när det
var grov skog, behövde di gärne
den di. Droog di på som för fot, så
skale di av udikring, men det blev
en hög lopp i mitten med förskick-
ligt länge bränder.

På snitt det värste var över
med e mile, så där en 8 dar sen
en lant na, satte en på o farde e mile

50.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

50

te. Om en nit hade varit i ordning de
tände på, fick en kalle på b kulle
o smadvee b barre o slybbe, till en
fick e i ordning de satte på. Hårs-
lange kolere di börje redan i septem-
ber med den förste, för di hade ju en
b stycken de kole o då behövde
di börje i rättan tid, om di skulle
slute de jul.

När e mila var färdigkoleder,
fick en slybbe igen na. Det gjordes på
olike sätt. En del trampar igen dom.
Då höser en ner det mestt slybbet te
foten. Sen bär en opp vatten o blö-
ter slybbet o höser opp ett lager
runt omkring mila. Det trampar en oer
till ordendligt. Så går en undan för

51.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

51

undan o blöter o böser opp o tranger
de lager efter lager, tills en kommer
opp de toppen. Ben pisker en mila
med e lång granslång. En slai opp
på kullen o slai släng på släng sått
in till varandra, så att slabbet blir
sått sepacket. Poi te få yta rikligt
jämna klapper en ser mila mer än
tiaklapp, fardspikeder på e släng.
Så är det för digt!

I min barndom gjorde en ante
så som jag nu har beskrivit utare
en klubbe o piske dom bare. När
en klubbe dom gick en bleck efter bleck
oppifrån kullen o ner till foten, så att
en slog på det som redan var klubbet
o slog ihop nerom. Sen vi hade klubbe

52.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

52

mila, piske vi na på samme sätt
som efter den andre metoden. Klapp-
ninga och rå tillgick på samme sätt.
Når en hade klubbe' e rulle, rapse
vi bort kal o rötter o annat skräp
o kaste bort det. Likedant gjorde
en, når en hade piske'na.

Når vi hade slute klappe igen
mila, bar vi opp en så med vatten
o hållde i mila, för att det skulle
bli värre ånge, som skulle kunne
kösse elden. Sen grov en opp 4
eller 5 grupper ikring mila o bar
dem fulla av vatten. En eller två
bar opp vatten o en annan tog
en famnslång påk o gjorde i ene änden
som en slekkelig ocholkning. Med

53.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

53

den osle kan sen vadden o slänkte över
mila, så att det rök ikring na. En
gick lov slänkte ikring vattenet fint.
Det gick inte rinner ner för mil-
kautera, för då plöjde det opp
som små färer o då ville inte
skybbet ta fäth. En håll på o
vatten, de mila blev genomblöt.
Då gick en hälle opp o skunt, liels
no var dom igen. På det rättet
gick en hälle på o vatten ett par
dygn, om vaktera med. Det tog
olike lång tid, alldeles som skybbet
var. Var det fin sand, tog det inte
till sej så mycket vatten o då be-
hövde en inte heller hälle på så länge.
Men hade en inte annat än gammelt

54.

4227

slybb, som var groot o glest, då
kunne en få halle på i tre dygn.
Iblant hände det också, att di
kunne få köre vatten.

Var det nå mile, som inte
ville slokne, satte en på nå en
kuns eller e tunna, som en slog ut
botten ur.

Tunna satte en mitt opp på
kullen men inte ända nere vid kolen,
för då hade ho brunnne opp. Sen
fyllde en tunna med vatten, som
gick den sej ner de kolo genom
slybbet. Det hettes, att vattenet
drog opp elden o det gjorde det
någ också, för om det var alldeles
eldsloknut oppi, så händes det

efter några dagar, att elden var op-
pe i kullen. Det syntes också, om
en såg efter. Då tog en där lunnas
o arke rent ner till kolan. Sen det oar
givit, hällde en i vatten o örte
igen med olybb. Sen klubbe en o
balkne oppå, så att det blev rik-
ligt tätt igen.

Fälte på mila en kranse
gick på till att en örte opp som en
krans med olybb på kullen. I föl-
dningarna inom kransen hällde
en så balken lihedant som i
lunnas.

Hjälpte det inte med kranse eller
tenne, då var det mycket annat än
de rive o sån mila o så öse på vat-

56.
4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

56

ten på det som brann. Men det
var ett skidmodi, för då fick en
mycket kal förståelse o sure o
länge blev di te köre.

Emellanåt en såg efter mi-
lera, särskilt di siste, då en inte ha-
de nåna andre te göra i ordning,
böje en o hugge kolver te året där-
på. För det mesta hade en ju följt så
mycket; så det inte gick ut det året
o det högg en run opp o reste opp
i klipp te året efter.

Har snart en slute kölet
för året berodde på på hur många
miler en hade o på hur tidigt en
böje. Vi slute i alle fall alltid te
jilt. Men för kolera, som hade

57.

4227

många miles, kände det ibland,
att det kunde få ligga kvar i
kolshogen över jul.

Det var en hade slude kala när
sid jule jul, så hade en ju arbete
hemme, till helga var över. En
behövde skaffe ved o lede raut
där.

Så fort sjöga frös te, gick en
börje köre ut kala. Det var i de flesta
fall i januari. Allra först gick en då
ge sejut o frampe vinterväge i karr o
mäser o väcke (hugga hål) på sjöga,
så vattenet kom opp. För då börje
det slope o snart blev det tjock
is. Sen det var gjort, tog en å styb.

bet te nære dagers karning på den første mila o gode kolbælker o krysser i ordning.

Før så vill sjøga bar, fick en kære kolar te Lotorp. Det var flere sjøger, som en var kungen te över för te komme te Lotorp. Det var Kajsjön (bare e lidt gøl) o Argivern o Klyngmyrn o Næssjön, som vi fick lov över.

Når en sen kom i gang te kære åkte en herminifran, så en kom te mila lite efter middag. Når lante en då opp. Vi kørde ota ebet o hade två krysser efter var oke. Når en hade sluttet lase, kørde en heru o stallede kryssa på det där store

härrat, som vi hade de slättermark,
 för där gick vintervägen fram. Så
 for vi hem o fore oca o åk lite själve
 vorkra. Sen far hade vakt ute o gath
 oca nattfor, la' vi oss, dekten-
 ne väl vare så där vid 7-tim. Kl.
 12 gick sen far opp o börje fore oca
 igen. Sen åk en lite o kl. 2 åkte en.
 När Kalle (brormin) skulle med,
 var det svårt de för en vaken. Jag
 var ju så högder de följde med
 o kore, så mej var det för det
 merste lätt de för vaken. Jag gick
 vare med o kore kal var biter
 fram det jag fyllde o så i sep-
 tember.

Vi åkte som sagt kl. 2 o körde

60.

4227

sen hele eftermiddag, så att en kunde
komme ner de Gatorn o bete lite,
dess det blev så pass ginst, så en
kunnne se stjälpre. Där var det ju
ochså en Kolmottagare, som såg de
'et o skrev opp'et i e bok. Utå
konon fick du också en lapp, som en
fick gå te smismästern med. Då
skrev han också opp'et o så fick
di jämföra, om det stämde.

Så fort en hade stjälpt kola
o uträffat det en skulle, åkte en
direkt te mila o kom dit lite
efter middan. Vi åt lite med oss
åt nere vid bruket o sen åt en på hem-
vägen, om en hade nått kvar. Det var
näst ett stycke brö' o en fläskbit.

61.

4227

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

61

som en hade de matsäck. Vi hade en
bråk, som var ursvarvades nu en
björkbit, de ha flasket i. Då be-
hövde en inte smete bort flasket,
som en skulle ha gjort, om en hade
haft papper. Smor hade en aldrig.
En hade inte mer mjölk utan det
gick åt de lite kaffebrödde. När en
kom fram de mila, hade en inget
de äte utan fick ta kop med o
lässe. Om far var hemma, kenne
det ja hände när gång, all han
hade kokt kaffe och en kom hem.
så en fick de värme sig med. Uten
det var inte så ofta.

Den utå oss, som inte var med
de Lohorp med kal, pålides i källa

o högg kolod, som en var leungare
de höre där på vintern med det
bor. Sen fick han för det mesta vare
med vid mila o läse opp kolte
dan därpå. Jag var med för järnan
o körd en ock. Di behövde aldrig
väcke mej utan jag vakne själva
o var i ordning i stället di. O det
var inte baret jag, som fick vare
med på det sättet. Svordvikepoj-
ka, som ni var ett par år äldre
än jag, fick också vare med o
kald kol o fare värre ille än jag
förresten. O Emil i Skogstorp fick
kald vare med o kald kol o män-
ge fler med oss.

Wä'n gång, när det var riktigt

4227 63.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

63

otäckt vär, kenne det ju hävde,
all far inte velle, att jag skulle vare
med, utan tog oca i par o bare tre
rysser. Uten det var inte så afte. För
det meste var jag med. Den som var
kenne fick också ta å stybb, allt
efter som det behövedes, för allt allt
skulle vare klart se lassa, när vi
kom hem från Tokoy.

När en lassa, skilde en på
plockkol, grove barkkol o fine
barkkol. Plockkola dog en i efter-
ryssen, för di var lättast. Di grövste
plockkola klöv en, för det bygge
ut dom bra nog. Barkkola dog en
i föryssen o di fineste o tyngste i
flumänden.

Om Erkers far i Poardvika berättade' di, att han en gång var så i farten de käre kol, att han alldeles glömdes bort, att det var söndag. Så han kom ner de Totorp med kol en söndag. Det fick den både för, så' di.

För Högstorp var skatten 30 läster kol. Utom det var vi lönngrare de lämne 50 läster överkol. Som skulle vi ha 2,50 lästen för, var en läst de Totorp. Om det bort mer än 80 läster, fick en lite mer betalt för det som gick över. Jag minns inte riktigt, hur mycket det var en fick, men jag tror inte, att det var så mycket'